

Сергей Герджиков

ФИЛОСОФИЯ

УЧЕБНА ТЕТРАДКА

8.
клас

Сергей Герджиков

ФИЛОСОФИЯ

УЧЕБНА ТЕТРАДКА

8.
клас

ЕКСТРЕМ
СОФИЯ, 2017

Рецензенти:
Маргарита Бакрачева – психолог
Яна Рашева-Мерджанова – професор по Методика
© Сергей Герджиков, автор
© Радослав Георгиевски, графичен дизайн
© Киро Мавров, художник на корицата
В изданието са използвани снимки от Wikipedia и www.pixabay.com
© Издателство Екстрем
София 2017

ДНЕВНИК НА ПЪТУВАНЕТО ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА

Скъпи ученици,

Това е вашият дневник, в който ще записвате вашите мнения и позиции, вашите отговори и решения, вашите коментари и анализи по местата, които ще посетим.

Ще отворим вратата към *Философията* и ще разгледаме избрани места от *Психологията* – идентичност, душа и тяло; човешките същества, организмите и машините; личността и нейното развитие; проблемите на общуването. Заедно ще изминем четири етапа:

- ▶ *Що е философия?*
- ▶ *Личност и себепознание*
- ▶ *Междупersonностни отношения*
- ▶ *Личност и социална среда*

Дневникът допълва пътеводителя. *Учебната тетрадка* е помагало към учебника: *Философия за 8. клас*. В *уроците за дейности*, представени в учебника, *се навлиза* в умения и компетентности, които ще усвоявате в часовете по Философия. Тук в поредица уроци *се осъществяват* всички тези дейности.

Широко е полето на уменията, които ще развивате. Как се дискутира по зададени теми? Как се чете и разбира философски, психологически и художествен текст? Как се създава собствено съчинение?

Кой съм аз за себе си и за другите? Какъв съм и какво мога? Как общувам, какви роли играя, какви рискове поемам в интернет? Как да решавам проблеми с другите, без да влизам в конфликти? Как да се опазя от зависимости? Как се аргументират и критикуват позиции и тези? Как се решават казуси? Как се представя съчинение пред публика и подготвя презентация? Как се прави проект в рамките на психологията?

Всички тези въпроси намират практически отговори в ред дейности.

В учебната тетрадка се описват и упражняват: *дебат, анализ на текст, експеримент, казус, представяне на текст и презентация* по психология. Ще участвате в *ролеви игри* и ще осъществявате *проекти*. Серия от *въпросници* ще скицират вашия *портрет*: аз за себе си и за другите, моят стил на учене, моето общуване, мястото ми сред другите, моите зависимости и ментално здраве. Допълнителни и надграждащи творчески активности ще намерите в специалното *Помагало за личностно развитие*.

Не тръгвайте на път без пътеводител и дневник! Разчитайте на вашия водач – Учителя!

А сега, приятно пътуване!

Авторът

ОРИЕНТАЦИЯ В УЧЕБНАТА ТЕТРАДКА

УРОК ЗА ДЕЙНОСТИ

Всички урочни единици в учебната тетрадка за дейности. Тук се развиват умения и компетентности по програмата по Философия са за 8. клас.

В учебника се навлиза в новите дейности, а в учебната тетрадка те се осъществяват.

1
КАКВО Е ТОВА – ФИЛОСОФИЯТА?
Изкуството на философския дебят

1. Философски текст за дискусия
2. Правила на рационалната дискусия
3. Процедура на една дискусия в клас
4. Философстваш ли и защо?

ВЪВЕЖДАНЕ

Свободният *диалог* с не само споделяне на случки и емоции. В разговор на бял свят излизат несъзнателни нагласи, изразяват се мнения, мненията се различават и събеседниците влизат в спор. Спорът може да се изроди в конфликт. Как да избегнем конфликта и да се разбирате по-добре?

Изкуството на *дебата* е важно в наше време, когато много решения се вземат чрез колективно обсъждане. В училище и възрастни, в парка и в кафето, близки и познати разговарят и спорят. Понякога повишават глас, раздразнени от нелепи и обидни реплики. Събеседниците изговарят страстни тиради или се дистанцират, отказвайки се от разговора.

Във философията диалогът, спорът, *дебатът*, *дискусията*, са специфичен начин на *изследване*, а не просто на споделяне на мнения.

1. ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ ЗА ДИСКУСИЯ

Съвсем друго е философското изследване в *авторски текст*. Един автор се заема с един проблем и го анализира. Формулира *въпроси* и търси *отговори*. Излага *аргументи* и *критики*. Прави *изводи* и *обобщения*.

Такъв текст е *повод за дискусия*. Можем да вникваме в тезите и аргументите на автора, да се съгласяваме с тях или да ги оспорваме.

Карл Ясперс. Въведение във философията, 1950
(резюме на съвременна книга за философията)

Философията значи да си на път, а на път човек се осъществява. Тя е търсене на истината и това е пътуване. Философията не се извежда от други форми. Тя е жива мисъл. Философията не се дефинира, а се прави. Правенето на философия е вечно незавършена задача. Съзнанието за тази задача ще съществува, докато има хора. Философията не може да остане при една „намерена“ истина, нито да обслужва политическа доктрина. Тя не получава оправдание от нещо друго, за което би била от полза.

В систематична форма философията съществува от 2 500 години в Европа, Китай и Индия. Като смисъл, като сериозно мисловно усилие философията е вечна и пред този смисъл всяко поколение е отговорно.

Удивлението ражда въпроса и познанието, съмнението – критиката, потребност на човека в неговата *загубеност* – въпроса за самия себе си.

Въвеждане

1. 2. 3. 4....: описания на дейности

Познавателни и функционални компетентности:

Организиране на дискусия

Анализ на текст

Създаване на текст

Решаване на казус

Публично представяне и презентация

Разработване на проект

Задачи и въпроси

Равносметка

Какво вече мога?

Как се справих?

ОБОБЩЕНИЕ И ПРОВЕРКА

Обобщителен тест за проверка на знания и умения

11
ФИЛОСОФИЯ, ЛИЧНОСТ И СЕБЕПОЗНАНИЕ
Обобщение и проверка

ВЪВЕЖДАНЕ

Пътят дотук

Вече имаме по-пълно разбиране за това кой сме и какво можем. Отворихме вратата на философията, навлязохме в човешкото самопознание. Запознахме се с основни психологически школи, понятия и концепции за личността и нейното развитие. Учихме се да дискутираме, да анализираме текстове, да решаваме казуси, да попълваме въпросници, да се самоощущаваме и да се представяме публично. Нека обобщим това и да проверим какво сме постигнали.

Въпроси и задачи

1. *Какво зная?* Въпроси за разпознаване. В отговорите на тези въпроси трябва да разпознаете понятия, автори и концепции. Изберете един от предложените отговори.
2. *Какво разбирам?* Въпроси и задачи за разбиране. Тук ще покажете вашето разбиране на формите на общуване. Дайте вашето решение на проблемите, описани във въпросите и задачите.
3. *Каква е моята позиция?* Задача за собствено решение. Тук ще проверите вашето умение за анализ на текст.

ТЕСТ. ФИЛОСОФИЯ, ЛИЧНОСТ И СЕБЕПОЗНАНИЕ

Тестът обобщава и проверява знания и умения върху първите две части от програмата. Тестът се решава тук или на разпечатани бланки.

1. КАКВО ЗНАЯ?

Тук ще отговорим на 10 въпроса за разпознаване. Означете с кръгче правилния отговор тук или на отделен лист.

1. *Какво е философията в най-силна степен?*
  - А) първа наука
  - Б) създаване и анализ на понятия и дебати върху тях
  - В) наръчник за мъдрости
  - Г) история на най-странни идеи

Въвеждане

Пътят дотук

Задачи

Тест за обобщение и проверка по части от учебната програма

1. *Какво зная?* Въпроси за разпознаване.

В отговорите на тези въпроси трябва да разпознаете понятия, автори и концепции.

2. *Какво разбирам?* Въпроси и задачи за разбиране.

3. *Каква е моята позиция?* Задача за собствено решение.

Оценка на учителя

Какво предстои

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Какво е това – философията? <i>(Изкуството на философския дебат)</i>	9
2. Философски и други текстове <i>(Анализ на философски, популярно-научен и художествен текст)</i>	15
3. Аз и мозък <i>(Казус за личностната идентичност)</i>	21
4. Живот и човек <i>(Текстове и казуси за живота и човека)</i>	25
5. Може ли машината да мисли <i>(Казуси от изкуствения интелект)</i>	31
6. Психологически теории <i>(Анализ на малки психологически текстове)</i>	36
7. Кой съм аз за себе си и за другите <i>(Игра и въпросници за Аз-образа)</i>	41
8. Какъв съм аз и какво мога <i>(Въпросник за самооценка и мотивация)</i>	47
9. Как учим <i>(Тест и презентация)</i>	54
10. Личностно развитие <i>(Създаване на собствен аналитичен текст)</i>	59
11. Философия, личност и себепознание <i>(Обобщение и проверка)</i>	64
12. Общуването в интернет <i>(Текстове и дискусии за рисковете във виртуалното общуване)</i>	68
13. Общуване, емпатия и симпатии <i>(Игра, упражнения и тестове за общуване)</i>	71
14. Различните. Кой съм аз в различни групи <i>(Текст, казус, игра и тест)</i>	76

15. Конфликти и разрешаване	81
<i>(Въпроси, игри, упражнения, анкета, проект)</i>	
16. Зависимости и освобождаване	87
<i>(Текстове за анализ и проект, тест за интернет зависимост)</i>	
17. Общуване и социална среда	92
<i>(Обобщение и проверка)</i>	

КАКВО Е ТОВА – ФИЛОСОФИЯТА?

Изкуството на философския дебат

1. Философски текст за дискусия
2. Правила на рационалната дискусия
3. Процедура на една дискусия в клас
4. Философстваш ли и защо?

ВЪВЕЖДАНЕ

Свободният *диалог* е не само споделяне на случки и емоции. В разговора на бял свят излизат несъзнателни нагласи, изразяват се мнения, мненията се различават и събеседниците влизат в спор. Спорът може да се изроди в конфликт. Как да избегнем конфликта и да се разбираме по-добре?

Изкуството на *дебата* е важно в наше време, когато много решения се вземат чрез колективно обсъждане. В училище и вкъщи, в парка и в кафето, близки и познати разговарят и спорят. Понякога повишават глас, раздразнени от нелепи и обидни реплики. Събеседниците изговарят страстни тиради или се дистанцират, отказвайки се от разговора.

Във философията диалогът, спорът, дебатът, *дискусията*, са специфичен начин на *изследване*, а не просто на споделяне на мнения.

1. ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ ЗА ДИСКУСИЯ

Съвсем друго е философското изследване в *авторски текст*. Един автор се заема с един проблем и го анализира. Формулира *въпроси* и търси *отговори*. Излага *аргументи* и *критики*. Прави *изводи* и *обобщава*.

Такъв текст е *повод за дискусия*. Можем да вникваме в тезите и аргументите на автора, да се съгласяваме с тях или да ги оспорваме.

Карл Ясперс. Въведение във философията, 1950

(резюме на съвременна книга за философията)

Философията значи да си на път, а на път човек се осъществява. Тя е търсене на истината и с това е пътуване. Философията не се извежда от други форми. Тя е жива мисъл. Философията не се дефинира, а се прави. Правенето на философия е вечно незавършена задача. Съзнанието за тази задача ще съществува, докато има хора. Философията не може да остане при една „намерена“ истина, нито да обслужва политическа доктрина. Тя не получава оправдание от нещо друго, за което би била от полза.

В систематична форма философията съществува от 2 500 години в Европа, Китай и Индия. Като смисъл, като сериозно мисловно усилие философията е вечна и пред този смисъл всяко поколение е отговорно.

Удивлението ражда въпроса и познанието, съмнението – критиката, потребът на човека в неговата *загубеност* – въпроса за самия себе си.

Платон твърди, че първоизточник е удивлението от „лика на звездите“. Аристотел потвърждава, че удивлението е подтикът към философията. Учудването мотивира познанието като самоцел. Това значи знание заради самото знание, а не заради обща нужда. В отговора на философските въпроси няма полза, а удовлетворение на духа. Философията намира границите ни. Трябва да отстраним всичко непосилно и да изясним всичко, което е по силите ни – вида и съдържанието на собствените ни представи.

Ние винаги сме в *ситуация* – живо съчетание на обстоятелства. Ситуациите са уникални и необратими. Можем да ги променяме, но има ситуации, които са неотстраними. Те са неизменни: *„ще трябва да умра, ще трябва да страдам, ще трябва да се боря, подчинен съм на случайност, неизбежно се оплитам във вина“*. Тези условия на нашето съществуване са *гранични ситуации*. Това са ситуации, от които не можем да излезем и които не можем да променим. Осъзнаването на тези гранични ситуации, след удивлението и съмнението е дълбокият първоизточник на философията.

Всяко битие в света е несигурно.

Из: К. Ясперс. *Въведение във философията*, 1994

Прочети внимателно това резюме. Помисли върху написаното. Съгласен ли си? Дискутирайте отговорно и толерантно. Спазвайте правилата, които учителят ще ви обясни.

2. ПРАВИЛА НА РАЦИОНАЛНАТА ДИСКУСИЯ

Рационалната дискусия не е свободен разговор. Тя е форма на култура, *игра с правила*, които я правят близка до изследване.

Първо, една дискусия има *тема*. Темата се задава от водещия (учителя).

Изслушвай другия.

Трудно е да изслушаш другия, без да го прекъсваш. Често реагираш спонтанно на думите на събеседника: в момента, в който чуваме едно изказване, сме склонни да изразим съгласие или несъгласие. Това би прекъснало линията на търсене. Затова учи се да изслушваш. Това ще става с всеки следващ дебат. Слушай внимателно, опитвай се да вникваш, търси специфичното значение на думите, което влага твой събеседник. Не се хващай в капана на разликата в значението, което той влага в термините, спрямо твоето значение.

Търси смисъла на изказванията, без да го изкривяваш.

Търси скритите предпоставки на опонента и ги анализирай след това.

Търси най-важните аргументи за и против изказването на опонента.

Дай знак, преди да говориш.

Поискай думата и тя ще ти бъде дадена. Учителят ръководи дискусията и той дава думата. Изчакай реда си, ако има и други, които искат думата.

Представи се, ако не те познават.

Говори ясно, стегнато и последователно.

Изказвай се максимално ясно, без да използваш неясни и неизвестни за теб и за другите термини. Използвай наученото в последните уроци. Включи своя информация, получена от външни източници. Познавай се: откъде знаеш това, което казваш. Опитай се да използваш личния си опит.

Уважавай тезата на опонента, когато критикуваш. Бъди толерантен към чуждите мнения, за да са толерантни към твоето мнение. Кажи с кое си съгласен и защо. После изрази несъгласията си (критичните си аргументи).

Аргументирай се.

Опитай се да формулираш тезата с едно-две изречения. Кажи защо смяташ така. Какви факти стоят в основата на твоята теза? Какви аргументи имаш? Какви понятия и теории са важни за теб? От къде ги знаеш? Кои автори са ги формулирали преди теб? Защо им вярваш, а не вярваш на другите, които си чел?

Приключи изказването си навреме. Спазвай определените минути, за да не отнемаш от времето на другите.

Стой в темата.

Отклоняването от темата става спонтанно. Внимавай да не отклониш дискусията от нейната тема и да я превърнеш в хаотичен разговор. Тогава няма да последна никакво изясняване, няма да се постигне разбиране и няма да се приближим до истината.

Не засягай личността, а само казаното.

Когато реагираш на изказването на друг участник в дискусията, не засягай личността. Повтори тезата му, както си я разбрал. Попитай го, ако не ти е ясно нещо в неговото изказване. Едва тогава изкажи своите аргументи за или против.

Не коментирай и не оценявай другия, а *онова, което той е казал*. Бъди по възможност безпристрастен. Приеми онова, което смяташ за правилно, и отричай само онова, което аргументирано можеш да отречеш.

3. ПРОЦЕДУРА НА ЕДНА ДИСКУСИЯ В КЛАС

Организация

Тази дискусия протича в един учебен час.

Разделете се на два „отбора“ по предварителни нагласи, по място на седеене (редици) или по номер.

Нека единият отбор да бъде „Оптимисти“, а другият: „Скептици“.

Оптимистите ще защитават философията и нейния смисъл. Скептици-

те ще изразяват и обосновават съмнението и позицията, че философията е безсмислена.

Ход на дискусията

Следвайте указанията и ръководството на своя учител. Учителят е модератор на дискусията. Той решава относно процедурата, правилата и дава думата.

1. Изберете дали ще се изказвате индивидуално и публично, пред целия клас, или ще споделяте своите аргументи вътре в отбора за обсъждане.
2. Издигайте официални аргументи от името на отбора.
3. Издигайте критични контрааргументи.
4. Водещият дискусията (учителят) записва аргументите на двата отбора в двете половини на дъската: 1., 2., 3.
5. Водещият дискусията записва критиките (контрааргументите) срещу аргументите на противниковия отбор.
6. Учителят прави равностойна на аргументите и контрааргументите и решава кой е победител.

Въпрос

Какво ти даде тази дискусия?

.....

.....

.....

.....

.....

4. ФИЛОСОФСВАШ ЛИ И ЗАЩО?

(анкета)

В тази анкета ще си изясните вашето начално отношение към философията.

Въпроси и отговори

Означи с кръгче верните за теб отговори.

1. Философстваш ли?

- А) Не знам, не съм се замислял.
- Б) Не обичам да разговарям за неясни неща.
- В) Понякога философствам, но без желание.
- Г) Философствам, защото така показвам своята интелигентност.
- Д). Философствам, защото се учудвам на някои неща, а това учудване ме завладява и води към търсене.